

Mánudaginn 3. júlí 1989.

Nr. 246/1989. **Oliuverslun Íslands hf.**

gegn

Landsbanka Íslands.

Kærumál. Kyrrsetning. Trygging.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómarnir Guðmundur Jónsson, Haraldur Henrysson og Hrafn Bragason.

Sóknaraðili skaut máli þessu til Hæstaréttar með kæru 20. f.m. Kærður er úrskurður fúgetaréttar Reykjavíkur, upp kveðinn sama dag. Úrskurðurinn er án forsendna skv. 2. mgr. 190. gr. laga nr. 85/1936, en úrskurðarorð er svohljóðandi: „Tryggingar þær, sem gerðarþoli, Oliuverslun Íslands hf., hefur boðið fram og lágu til grundvallar virðingargerð, dags. 14. júní 1989, skulu metnar á 215.200.000,00 kr. sem trygging fyrir greiðslu á kröfum gerðarbeiðanda, Landsbanka Íslands.“

Sóknaraðili krefst, að hinn kærði úrskurður verði úr gildi felldur og lagt verði fyrir fúgeta að meta tryggingar þær, sem um er fjallað í úrskurðinum, að nýju til hækkunar. Þá krefst hann málskostnaðar fyrir Hæstarétti auk 12% söluskatts til ríkissjóðs.

Varnaraðili krefst staðfestingar hins kærða úrskurðar og áskilur sér rétt til að hafa uppi kröfu um málskostnað vegna máls þessa í væntanlegu staðfestingarmáli.

I.

Valtýr Sigurðsson borgarfúgeti, sem kvað upp hinn kærða úrskurð, hefur sent Hæstarétti athugasemdir sínar samkvæmt 27. gr. laga nr. 75/1973, um Hæstarétt Íslands. Gerir hann þar grein fyrir rekstri málsins og segir svo:

„Með beiðni, dags. 29. maí sl., krafðist Landsbanki Íslands kyrrsetningar á eignum Oliuverslunar Íslands hf. til tryggingar gjaldföllnum skuldum hins síðarnefnda við bankann, að upphæð 437.726.328,50 kr., auk vaxta og kostnaðar, sem nánar greindi í gerðarbeiðni. Eftir að gerðarbeiðandi hafði lagt fram tryggingu, var málið tekið fyrir í fúgetarétti 30. s.m. að báðum aðilum viðstöddum. Af hálfu gerðarþola var þá óskað eftir fresti, m.a. til að

leggja fram tryggingu fyrir kyrrsetningarkröfunni skv. 13. gr. l. nr. 18/1949, um kyrrsetningu og lögbann, og málinu frestað með samkomulagi til 1. júní sl. Við fyrirtöku málsins þann dag lagði gerðarþoli fram greinargerð, þar sem gerð var grein fyrir eignum sem tryggingu til að afstýra gerðinni. Trygging þessi var fólgin í eign gerðarþola á eigin hlutabréfum, hlutabréfaeign í öðrum hlutafélögum auk fjölda skuldabréfa og tryggingarbréfa í hans eigu. Margvíslegur ágreiningur reis um fram boðnar tryggingar, og krafðist gerðarbeiðandi þess, að þeim yrði hafnað og að gerðin næði fram að ganga.

Hinn 2. þ.m. var kveðinn upp úrskurður í fógetarétti þess efnis, að kröfu gerðarbeiðanda, Landsbanka Íslands, að kyrrsettar yrðu eignir gerðarþola, Oliuverslunar Íslands hf., var hafnað að svo stöddu.

Í forsendum úrskurðarins kemur fram, að fógeti viðurkenndi hluta fram boðinna trygginga að undangenginni virðingu þeirra.

Hinn 6. þ.m., er málið var tekið fyrir í fógetarétti, tilnefndi fógeti þá Stefán Má Stefánsson prófessor og Sigurð G. Guðjónsson hrl. virðingarmenn. Þá voru fógeta afhent gögn þau, er til virðingar kæmu, auk þess sem gerðarþoli afhenti enn frekari tryggingar í formi tryggingarbréfa. Af hálfu gerðarbeiðanda var þess krafist, að virðing færi fram hið fyrsta og sú virðing næði einnig til þeirra tryggingarbréfa, er síðast voru afhent í réttinum. Samtals námu þá fram boðnar tryggingar röskum 530.000.000,00 kr. að áætlun gerðarþola. Málinu var frestað óákveðið, þar til virðingarmenn hefðu lokið störfum.

Í fógetarétti 16. þ.m. var lögð fram um beðin virðingargerð. Þar eru fram boðnar tryggingar flokkaðar í 16 tilgreinda flokka og hver flokkur virtur fyrir sig. Í niðurlagi kemur fram, að tryggingar þessar eru samtals virtar á 215.200.000,00 kr. Að beiðni gerðarbeiðanda og með samþykki gerðarþola var málinu frestað til þriðjudags 20. júní.

Mál þetta var tekið fyrir í fógetarétti 20. þ.m. Þá krafðist gerðarbeiðandi þess, að gerðin næði fram að ganga fyrir 222.726.328,00 kr. auk vaxta og kostnaðar skv. gerðarbeiðni, og var þar um að ræða mismun upphaflegrar kröfu skv. gerðarbeiðni og þess hluta hennar, er hann taldi sig hafa fengið tryggingu fyrir.

Af hálfu gerðarþola komu fram mótmæli við þeim almennu sjónarmiðum, er fram komu í virðingargerð, að kyrrsetningarbeiðnin geti leitt til gjaldþrotaskipta á búi gerðarþola og riftunar á þeim tryggingum, er fram voru boðnar, og því mótmælt, að þau sjónarmið væru lögð til grundvallar virðingu. Var þar einkum átt við virðingu á 28% af hlutabréfum í gerðarþola, er virt voru á 5.000.000,00 kr. sem trygging, en gerðarþoli hafði talið nafnvirði 120.000.000,00 kr. Þá voru bókaðar athugasemdir gerðarþola við virðinguna að öðru leyti. Fógeti tók ágreining þennan til úrskurðar. Úrskurður þessi, sem kveðinn var upp í réttinum, var án forsendna og er svohljóðandi:

„Tryggingar þær, sem gerðarþoli, Ólíuverslun Íslands hf., hefur boðið fram og lágu til grundvallar virðingargerð, dags. 14. júní 1989, skulu metnar á 215.200.000,00 kr. sem trygging fyrir greiðslu á kröfum gerðarbeiðanda, Landsbanka Íslands.“

Við úrskurð á þessu ágreiningsefni kom m.a. til skoðunar verðmat á 28% hlutabréfa í gerðarþola. Þar féllst fógeti á þau sjónarmið, er fram koma í virðingargerð og hafa áhrif á virðinguna, í fyrsta lagi, að rekstrar- og efnahagsreikningur félagsins fyrir árið 1988 væri óendurskoðaður, í öðru lagi, að gangverð hlutabréfanna væri ekki skráð á hlutabréfamarkaði, og í þriðja lagi, að fram komin gerðarbeiðni kynni að leiða til gjaldþrots gerðarþola. Þá taldi fógeti, að almennt yrði að fara varlega í mat á tryggingum, sem boðnar væru fram í hlutabréfum í félagi, er gerðin beindist að, í þeim tilgangi að afstýra gerðinni. Það væri tvímælalaust gerðarþola að sýna fram á, hvert verðmæti þeirra væri. Óvissa í því efni yrði ekki talin gerðarbeiðanda í óhag.

Þar sem fógeti féllst að öðru leyti á sjónarmið virðingarmanna um aðrar tryggingar, kvað hann upp úrskurð þennan, enda hefur hann um það úrskurðarvald skv. 2. mgr. 12. gr., sbr. 1. mgr. 13. gr., laga nr. 18/1949. ...“

II.

Fógeti reisir úrskurð sinn á mati hinna til kvöddu virðingarmanna.

Fógeti á úrskurðarvald um fram boðnar tryggingar samkvæmt 12. gr. laga nr. 18/1949, sbr. 13. gr. sömu laga, og honum er rétt að tilnefna virðingarmenn sér til aðstoðar. Ákvörðun hans verður

ekki hnekkt, nema hann leggi ólögsmæt sjónarmið til grundvallar henni. Sóknaraðila (gerðarþola) bar með hliðsjón af 5. gr. laga nr. 18/1949, sbr. 1. mgr. 140. gr. laga nr. 85/1936, um meðferð einkamála í héraði, að láta virðingarmönnum í té þau gögn, sem að gagni gátu komið við mat þeirra. Varnaraðili (gerðarbeiðandi) hefur samþykkt tryggingu fyrir 215.200.000,00 krónur í samræmi við niðurstöðu virðingarmanna. Sóknaraðili hefur ekki hnekkt mati virðingarmanna á 1. - 14. flokki virðingargerðar. Hér fyrir dómi heldur sóknaraðili því ekki fram, að varnaraðili hafi, áður en hann krafðist kyrrsetningar, þegar haft nægar tryggingar í eignum sóknaraðila. Verður því að staðfesta úrskurð fógeta, að því er varðar tryggingar samkvæmt fjórtán fyrstu flokkum virðingargerðar.

Í upphafi 15. gr. laga nr. 18/1949 segir: „Gerðarþola er rétt og skylt að boði fógeta að benda á fjármuni til kyrrsetningar, enda skal fara að óskum hans um það, hvað kyrrsetja skuli, gerðarbeiðanda að meinalausu. ...“ Þykja sömu sjónarmið mega gilda um fram boðnar tryggingar. Í virðingargerð kemur fram varðandi 15. og 16. flokk fram boðinna trygginga, sem annars vegar eru hluta-bréf í Oliuverslun Íslands hf. og hins vegar tryggingarbréf í ýmsum fasteignum félagsins, það sjónarmið, að innheimtuaðgerðir varnaraðila geti leitt til gjaldþrots sóknaraðila og eftirfarandi riftunar veðsetningar. Samkvæmt 19. gr. laga nr. 18/1949 vikur kyrrsetning fyrir aðför og gjaldþroti. Það gerir veðsetning að öðru jöfnu ekki. Ekki er annað fram komið en trygging í eignum sóknaraðila sé varnaraðila að meinalausu. Af virðingargerð verður ekki séð, hversu miklu ofangreint sjónarmið hefur ráðið um niðurstöðu virðingarmanna. Þá byggja virðingarmenn m.a. á, að fógeti hafi ekki tekið afstöðu til tryggingarhæfni bréfa samkvæmt 16. flokki. Fógeti vitnar hins vegar til virðingargerðarinnar um rökstuðning fyrir úrskurði sínum. Verður ekki ráðið af ákvörðun fógeta, að hann hafi tekið sjálfstæða afstöðu til tryggingarhæfni bréfa samkvæmt 16. flokki virðingargerðar, en lagt álit virðingarmanna til grundvallar úrskurði sínum. Ber því að líta svo á, að úrskurður hans nái ekki til 16. flokks í virðingargerð, og fella ber ákvörðun hans um 15. flokk úr gildi.

Úrskurður fógeta breytist því eins og segir í dómsorði.

Hvor aðili beri sinn kostnað af málskoti þessu.

D ó m s o r ð:

Tryggingar þær, sem sóknaraðili, Olíuverslun Íslands hf., hefur boðið fram og lágu til grundvallar 1. - 14. flokks í virðingargerð, dags. 14. júní 1989, skulu metnar á 210.200.000,00 krónur sem trygging fyrir greiðslu á kröfum varnaraðila, Landsbanka Íslands.

Fella ber ákvörðun fógeta um mat á 15. flokki virðingargerðar úr gildi.

Hvor aðili skal bera sinn kostnað af málskoti þessu.
